

Denne søgbare PDF-fil er downloadet fra min personlige hjemmeside www.ronlev.dk.

Det er tilladt at dele PDF-filen med andre, da der ikke er ophavsret til titlen.

Besøg www.ronlev.dk. Måske er der andre af mine flere tusinde artikler og scannede bøger, der har interesse.

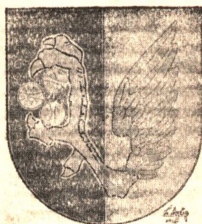
Mange venlige hilsener

Claus Rønlev

BIOGRAFIER OG BREVE
VEDRØRENDE
FAMILIEN MACKEPRANG

SAMLET AF
DR. EDV. MACKEPRANG

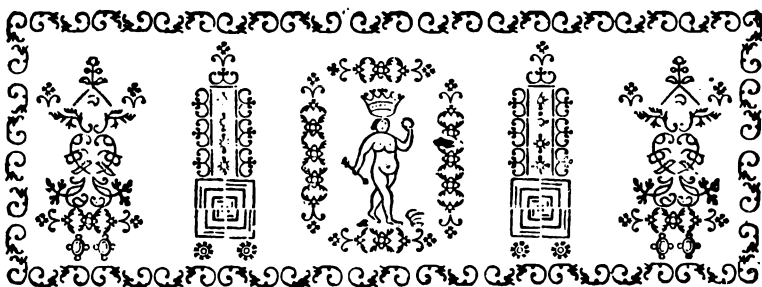
1. HEFTE

*Gesellschaft der Mackeprang
und Witten.*

KØBENHAVN

MCMXXX

Vignet fra Marcus Mackeprang's Doktordisputats.

Jørgen Bartskeerers og Gertrud Lorendatters Søn Hans blev den, der skulde føre Slægten videre. Oprindelig hed han Hans Jørgensen Mackeprang, men han gik hele sit Liv under Navnet

Hans Jørgen Mackeprang.

Han var, da Moderen døde i 1704, kun 6 Aar gammel. Vi finder ham i Rødby Skoleprotokol i 1707 og 1708 under Navnet Hans Bartskeerers, og han er blandt de Disciple, der i Kirken og for Lig med Sang haver opmuntret, hvorfor han det første Aar har erholdt 1 Mark, det andet Aar 1½ Mark. Ved Faderens Død i 1718 har han trods sin unge Alder af 20 Aar allerede formaaet at samle saa meget, at han kan betale Faderens Begravelse, ligesom han overlader sin Stedmoder Annike hele Boet.

Aaret efter fik han sit første offentlige Hverv at gaa som „Rode-mester“ fra Gaard til Gaard for at konstatere Folks Skattepligt i Anledning af Kop-, Heste- og Karosseskatten, det drejede sig om Besvarelsen af følgende Spørgesmaal, der minder en Del om Nutidens Mandtalslister, nemlig 1) mig selv, 2) Hustru, 3) Børn, 4) dem, som lige med disse agtes, 5) Logerende, 6) Tjenestefolk, 7) Heste eller Hopper. ¹⁾

Samme Aar, antagelig kort efter Nytaar 1719, ægtede han Johanne Marcusdatter Willer og kom herigennem i Familie med den gamle Rødbyslægt Willer. Denne Slægt kan følges tilbage til omkring Aar 1600. I et Bønsskrift til Kongen fra flere Borgere i Rødby, dateret i April 1646, finder vi ogsaa en Marcus Willer, ret sandsynlig er denne Johanne's Oldefader. Johanne's Fader var Købmand og Skipper Marcus

¹⁾ I Besvarelsen af ovennævnte Spørgeskema, dateret 7. April 1719, opfører han sig som gift (uden Børn, Tjenestefolk eller Heste), medens han i Skatte-mandtallet for 1718 endnu opføres som Ungkarl.

Willer i Rødby, vi finder ham i Rødby Skole i Aarene 1676-87, saa han er antagelig født ca. 1670. Han var gift to Gange, i det ene Ægteskab blev en Datter voksen, i det andet var der mindst tre Døtre og een Søn. Hans Jørgen Mackeprang blev ved sit Ægteskab Svoger til Købmændene Jens Marcussøn Willer og This Mathiesen (gift med Anna Marcusdatter Willer).

Johanne Willer var født c. 1693 og var saaledes 5 Aar ældre end Manden. Det var dog unge Ægtefolk, han kun 21 Aar, hun 26 Aar,

Mandagen d. 28. Okt. 1720 fik Johanne en Søn, der dog døde $\frac{1}{2}$ Time efter Fødslen, men forinden var bleven døbt ved Navnet Jørgen.

Ialt skænkede Johanne sin Mand mindst 9 Børn, hvoraf flere døde som ganske smaa:

- B 1) Jørgen f. 1720 d. 1720, (Farfaderens Navn).
- B 2) ukendt Navn f. 1721 d. 1721.
- B 3) Jørgen f. c. 1723, d. 1762, (Farfaderens Navn).
- B 4) Gertrud f. 1725, d. 1793, (Farmoderens Navn).
- B 5) Marcus f. 1726, d. 1791, (Morfaderens Navn).
- B 6) Anne f. ?, d. 1792, (Mormoderens Navn?)
- B 7) Erik f. 1733, d. 1783.
- B 8) Dreng, Navn ukendt, f. ?, d. 1742.
- B 9) ukendt Navn, f. ?, d. 1745.

Vi har her et smukt Eksempel paa den daværende Navneskik.

Hans Jørgen Mackeprang har utvivlsomt allerede før sit Giftermaal paabegyndt en selvstændig Forretning, og som den alsidige og virksomme Mand han var, har hans Virksomhed givet et godt Udkommende. Paa den Tid stod Tobaksavlens højt anskreven herhjemme, der fandtes „Plantager“ baade i Nykøbing og Stubbekøbing, og Hans Mackeprang kastede sig med saa godt et Resultat over Tobaksspinderiet, at han d. 25. Aug. 1725, altsaa i en Alder af ikke 30 Aar, kunde forære Rødby Kirke en „Tavle“, der i Kirkeregnskabsbogen beskrives som følger: Pungen af Sølv og inden fored med rød Fløvel, tillige med Sølvbeslag paa Stangen og en Klokke af prints Metal; ¹⁾ og ikke nok dermed, et Par Aar efter gav han Kirken „et nyt Skab til at gemme Tavlerne udi, meget vel gjort og sirlig malet“.

Han var nu ogsaa bleven Ejendomsbesidder og Indehaver af de til sit „Ejehus“ hørende Kirkestole i Kirken.

¹⁾ Printsmetal var en Slags rødgult Blandingsmetal bestaaende af een Del Zink og tre Dele Kobber (Dansk Ordbog).

Hans Hovedvirksomhed blev dog efterhaanden hans Købmands-handel, og vi træffer ham allerede i 1732 altsaa i en Alder af 35 Aar som Byens største Købmand. Dette Aar blev der af Kommissionerne af 26. August krævet Oplysning hos Købmændene og Kræmmerne i Købstæderne om deres Forraad af Vin, Salt, Tobak samt Kramvarer, og gennem Fortegnelsen for Rødby har vi Lejligheden til at vurdere hans Forretnings Størrelse, ligesom vi her har en let Adgang til at se, hvad en Provinskøbmands Varelager bestod af. Ialt nævnes 13 Handlende, hvis samlede Varefortegnelse fylder 12 Sider. Af disse har de 6 kun et ringe Lager af et Par enkelte Varer som Tobak, Hør, Salt, Kalk eller Tømmer, og af Resten er andre seks kun af ringe Betydning i Sammenligning med Hans Mackeprang, hvis Varelager fylder de 5 af ovennævnte 12 Sider.

Mackeprangs Varelager minder i meget om en landlig Brugsforening med dennes Sammenblanding af Hørkram, Farver, Manufaktur, Kolonial, Galanteri og Isenkram.

Hørkramhandelen omfattede 4 Tønder Salt, 2 Tønder Kalk, 8 Tønder Tjære, $\frac{1}{2}$ Tønde Tran, 3 Skipund Hør, 16 Lispund Humle, $\frac{1}{2}$ Skipund Hamp, 1 Skipund Blaar, 12 Lispund Bly, 2 Skipund norsk Stangjern, forskellige Mængder Sæbe, saltet Torsk, Bergfisk o. s. fr.

Farvehandelen bestod af 16 Pund Okkergul, 2 Lispund Vitriol, 14 Pund Bleghvidt, diverse Mængder Brunrødt, „Brunspaan“, og „Rødspaan“ samt $\frac{1}{2}$ Fad Kønrøg.

Manufakturvarerne fandtes i mange Sorter, gennemsnitlig ca. 50 Alen af hver Sort, vi nævner i Flæng Florbaand, Sørgebaj, Foderbaj, Lærred, Popelin, Satin, Katun, Serge, Ulmerdug, Multum o. s. v., hvortil bl. a. kommer 14 Garnitur Knapper, 12 Par uldne Strømper, 50 Breve Knappenaale samt flere Dusin Tørklæder, hvorunder $\frac{1}{2}$ Dusin ostindiske Silketørklæder.

I en fjerde Afdeling fandtes Kolonialvarerne. 10 Pd. Korender, 20 Pd. Svedsker, 10 Pd. Rosiner, 14 Pd. Anis, 16 Pd. Ingefær, 34 Pd. Sukker, 1 Pd. Kanel, 1 Pd. Kardemomme, 1 Pd. Nelliker, $\frac{1}{2}$ Pd. Muskat, $\frac{1}{2}$ Pd. Safran, 8 Pd. Peber samt et Anker fransk Vin.

Galanterivarerne indskrænker sig til 2 Bundter Violinstreng, $\frac{1}{2}$ Dusin Brillen med Futeral, $\frac{1}{2}$ Dusin Regnetavler og $\frac{1}{2}$ Dusin Brevtaske og som Overgang til Isenkram forskellige „smaa Varer“ som Knive, Sakse og Kamme.

Hermed er vi dog ikke færdig, for Fuldstændigheds Skyld nævner

vi endnu 5 Bundte Koste, 10 Slibesten, 7500 Kramsøm, 4½ Pd. Lak, 4½ Ris fint Papir, 2 Ris blaåt og graat Papir, 1 Kiste lybsk Vinduesglas, 21 Par Uldkarter, 24 Pd. Allun, 2 Gros Tobakspiber med tilhørende 730 Pd. Tobaksblade, 1 Pd. Snustobak samt en Del Trætøj, Pottefade, Krukker og deslige ¹⁾.

Af de øvrige Købmænd kan nævnes Mackeprangs Svoger Jens Marcusen Willer, der handlede med Jern, Kul, Sild, Humle, Tobak, Krydderier, Papir og Tømmer (³/₄ Side) og Navnefætteren Jørgen Eriksen Willer med et lignende dog noget mere alsidigt Lager (2 Sider) samt Hans Thomasen (¹/₂ Side), David Kjørner (1¼ Side), Lars Ottesen (1 Side) og Peder Hansen Hvid (1 Side), hvis Lagere ogsaa væsentlig bestod af Hørkram.

Ovenstaaende danner et Supplement til den i Lolland-Falsters historiske Samfunds Aarvog for 1918 gengivne Indberetning om den økonomiske Tilstand paa Lolland-Falster 1735, men medens man ikke heraf kunde se, hvilken Rødby Købmand, der paa den Tid var den betydeligste, bliver Billedet skarpere gennem Varefortegnelsen. Om Mackeprang hedder det t. Eks. i nævnte Indberetning: „Handler med lidet Klæde (?), og hvad deraf dependerer, og nogen Isenkram; er af maadelig Tilstand, allene han stikker udi en temmelig Debet udenlands“, men slige Indberetninger giver ikke altid et paalideligt Billede og i de fleste Tilfælde et altfor mørkt Billede af Tilstanden.

I samme Indberetning erfarer vi, at Mackeprang allerede med særligt Privilegium har indrettet en Hestemølle, som han dog ikke bruger uden for sin egen Fornødenhed.

Det var dog kun et ringe Udslag af hans Initiativ. Skønt Færgen over Dragsminde var i stærk Aftagende og var ved at blive besejret af sin Konkurrent Kramnæs, søgte Mackeprang at udnytte Chancen og ansøgte i 1740 om Privilegiet paa at være „allene Vinhandler og holde Herberge og Værtshus“ ²⁾. Den givne Bevilling af 20. Juni 1740 er i sit Ordforraad saa karakteristisk for Tidsaanden, at vi her skal gengive samme:

„Hans Jørgen Mackeprang af Rødbye, Privilegium paa at maa alleene være Viinhandler og holde Herbergeren og Værtshus sammesteds.

Af eftersom Hans Jørgen Mackeprang af vor købstad Rødbye i vort Land

¹⁾ Det bemærkes, at ovenstaaende Oprensning kun er nogenlunde.

²⁾ Det at logere Rejsende var paa den Tid forbeholdt mange Apoteker, saaledes var det Tilfældet med Apoteket i Maribo og Stege.

Lolland for os allerunderdanigst haver andraget, at der paa Stedet, hvor igenem falder de Rejsendes Vej over Draxminde Færgested til Femmern og Holstein, hidindtil ikke skal have været noget beskikket eller privilegeret Herberg eller Værtshus, saaledes som Forordningen af 5. Marts 1695 allernaadigst befaler, og, saasom hand skal have en deruil velindrettet Gaard, derfor allerunderdanigst haver anholdt, at vi allerunderdanigst ville forunde ham Privilegium saa som Viinhandler, Herbergerer og Værtshusmand sammesteds at være, og at saadan vores allernaadigste Privilegium maatte forblive til hans nu iboende Gaard, thi haver vi efter saadan herom allerunderdanigst gjorde Ansøgning og Begiæring, samt os elskelig Friderich Raben hans derpaa indkomne allerunderdanigste Erklæring, allerunderdanigst bevilget og tilladt, saa og hermed bevilger og tillader, at forannævnte Hans Jørgen Mackeprang maa alleene være Viinhandler og holde Herbergeren og Værtshus i bemeldte Rødbye, til hvilken ende han altid skal være forbunden til ej alene at falholde gode Vine, men endog sælge dem for samme Pris, som andre her i Landet sælger det for, saa og i hans Huus at lade indrette gode Logementer og Stalderum med videre til de Rejsendes Fornødenhed, saavel som altid gode og rigtige Vahrer at falholde, og sælge til Rejsende og alle andre, som det behøves og begæres, alt for billig Pris, og ellers iøvrigt rette sig efter det som udi saadan Næring og Haandtering Vedkommende forordnet er, saafremt han denne Vores allerunderdanigste Bevilling agter at nyde.

Gottorp Slot den 20. Juni 1740 "

Hvor indbringende Privilegiet har været, ved vi ikke, men det har næppe svaret til Forventningerne, idet han allerede 2. Maj 1747 ansøgte om at blive fritaget for dette, idet han var bleven udnævnt til „Overformynder“. Dragsminde Færgested var da ogsaa stærkt paa Retur, og netop i disse Aar ved Rentekammerets Skrivelse af 24. Maj 1749 blev det besluttet at flytte Toldhuset fra Dragsminde til Rødby og at bortsælge det gamle Toldhus ved Dragsminde ved offentlig Auktion.

Og hvem køber Toldhuset andre end netop Mackeprang, der underhaanden for 133 Dl. 2 Mark erhvervede det til 200 Dl. vurderede Hus, efter at en to Gange foretaget offentlig Auktion ikke havde fremkaldt noget Bud.

Mackeprang fik nu en hel Række offentlige Tillidshverv, vi har set, at han 1747 blev Overformynder, ligesom vi finder ham som Auktionskasserer, Kæmner og Vicebyskriver, hvilket sidste Embede han overtog efter sin Svigersøn ved dennes Død 1755 ¹⁾. At han ogsaa i talrige Tilfælde var Lavværge for Enker og Børn behøves neppe at tilføjes. Ligeledes ydede han ofte sine Slægtninge Hjælp ved Laan af større eller mindre Summer. Svogeren Købmand Jens Marcussen

¹⁾ Jacob Henricksen Lyche.

Willer skyldte ham saaledes 274 Dl. ved sin Død, den anden Svoger Købmand Mathiesen skyldte ham 154 Dl. ved sin Død. Hans Stedmoders anden Mand Bertel Mejer laante $\frac{25}{7}$ 1729 130 Dl. o. s. fr.

Om hans økonomiske Stilling paa dette Tidspunkt har vi interessante Oplysninger gennem hans egen Selvangivelse til Kommissionen af $\frac{13}{9}$ 1743, der skulde taksere de ved Forordningen af $\frac{20}{8}$ 1743 paa- budte ekstraordinære Skatter:

Til allerunderdanigst Efterlevelse af Hans Kongl. Majt.s udgangene Forordning om de extra Paabuder af Datto 20. Aug. sidstleden skeer denne min Angivelse af mig, som er privilegered Herberger og desuden haver een liden Handling efter denne Steds Lejlighed.

Formue Skatten angaaende.

Jordegods eller Tiende ejer jeg icke, ej heller andre Eiendome end min iboende Gard, et Huus som er indrettet i Somer til Leje Vaaninger, et ditto, som er indrettet til en Regne og Skrive Skoelle, et dito lidet Lade Huus, som ieg leger Korn udi af de Kongl. Majt.s Jorder i havende Brug saa og 4re smaa Enge paa Lang, vor paa kand avfles undertieden et Læs Høe, ja og mindre ligesom Aarbyerne ere til. Vilcket ieg i alt haver anseet for Penge 750 rd.

Dito haver ieg indestaaende hos een og anden her udi

Byen effter Forskrefning dito paa Landet ialt dend Suma 1116 rd.

Per Case haver ieg icke mere end 80 rd.

Mine Kiøbmænds Vahre smaat og stort haver ieg an-

slaaed for 1210 rd.
Saa vel som mit Fahrtoye, hvoraf ieg tillige med Jacob Ottesen er Eiere, dog forrenter vi begge der udi 400 rd. til sahl. Mad. Linds Arwinger udi Mareboe, som her dog for sin fulde Verdi beregnes.

Som er de Efecter at ieg formener at Hands Kongl. Majt.s vil at ieg tillige med andre skal contribuere af, thi mit Boeskab, som er ickun til nødvendig Brug, har ieg icke herunder bereigned, siden ieg formener, at Forordningen ei byder mig noget Ansvar deraf, mindre af den udestaaende Gield hos Bonden, vilcket ieg kand ikke reigne mig til nogen Nøtte i disse Tieder, undtagen hand det self mig godvillig vil give, vor iblant findes kuns faa, vil ieg søge dem med Retter Gang, da maa ieg forestille mig en Høyeste Rættes Sag i vor lidet det eend og maatte være, og i saa Maader holder Bunden det hand haver borget, for mand seer forud, at mand skal tabe og icke vinde, saa dend Suma, som ieg kand anslaa min Formue til er med Korn paa Loffted, som er ansat for 40 rd. bliver da ialt 3196 rd.
Derimod er ieg skyldig her i Landet og andre Steder 2064 rd.
Effter samme Forklaring meener ieg at have beholden 1132 rd.

Kop Skatten angaaende.

Jeg haver forhen melt at ieg er privilegered Herberger og tillige selger Vin og holder Kjøbmandskab.

Karle og Piger haver ieg udi min Tieneste som tienner for Løn, min Avls Karl naufnl. Peder Resøe, som er dog bosidendes her i Byen een Mellem Svend

dito en Dreng og 3de Piger, ellers haver ieg ingen uden 2de fattige Børn, som ieg føder og klæder og tillige holder i Skollen, nock haver ieg i blant samme Folck en Tærskere, som boer her i Byen, navnlig Hendrick Nielssen, siden ieg haver et Par Tiender udi Forpagtning, og i det øfrige tersker en af mine Folck, nar ieg kand aflade dem dertil. Heste Skatten betreffende, da har ieg udi Brug, som mig er paatvungen af Hans Kongl. Majts Jorder – 8 Td. 3 Skp. 1 Fj.r 1½ Alb. Hartkorn, hvor til ieg holder saa vel som andet mit Brug og Arbejde 10 Stkr., og til min Heste Mølle, ieg haver i min Gaard, 2de.

Carosse eller Chaise Skatten, dog vil og kand ieg icke negte, at ieg joe haver 2de Carioler, dend eene er tagen i Betaling for Gield, og dend anden var ieg given i Comission at kiøbe for een Præst, som hand icke vilde tage imoed da dend var kiøbt, og saaledes er ieg imod min Villie bleven Ejere af samme og ickuns har brugt dend eene sielden.

Saaledes forhaber ieg at have efterleved Hans Kongl. Mayts allernaadigste Forordning, som ieg altied videre skal finde mig allerunderdanigst skyldig at efterleve. –

Rødbye d. 11. Sept. 1743.

H. J. Mackeprang.

Man lægger Mærke til, at der her er Tale om Selvangivelse, der iøvrigt tydeligt fremgaar af Bestræbelserne for at fremstille de økonomiske Forhold saa lidet gunstige som muligt.

I Kraft af sin økonomisk fremtrædende Stilling — i ovenstaaende Skatteliste var han den største Skatteyder i Rødby ¹⁾. — bliver hans Børn gift ind i den lille Købstads Bourgoisi, om man kan tale om noget saadant. Af hans 2 Døtre bliver Anna gift med Byens By-skriver Jacob Lyche og Gertrud med Byens Tolder Søren Pedersen Winther. Af de 3 Sønner blev Marcus Dr. med. 1753 og nedsatte sig som Læge paa Møen, medens de to andre Jørgen og Erik begge blev Købmænd i Rødby. Jørgen døde dog allerede 1762, medens Erik utvivlsomt har overtaget Faderens Forretning. Hvornaar Hans Mackeprang har overdraget sin Forretning til Sønnen vides ikke, men i Danmarks Handelsspejl for 1766 nævnes Erik, men ikke Hans blandt Rødby Købmænd. Antagelig har han overdraget Sønnen sin Forretning omkring 1760, hvorefter han endnu 15 Aar nød et velfortjent Otium i sin Fødeby, hvor han blev begravet 16. Okt. 1775. Hans Hustru var allerede død 11 Aar tidligere og blev begravet 7. Maj 1764 i en Alder af 71½ Aar. Et Bevis paa hans Velstand finder vi ogsaa deri, at han — hvad der var sjældent — d. 24. Marts 1747 fik Bevilning til at sidde i uskiftet Bo.

1) Hans Skat var som følger: 1) for sig selv 16 Rdl., 2) 1 Karl 1 Rdl., 3) 1 Mellemsvend 1 Rdl., 4) 1 Tærsker 2 Rdl., 5) 1 Dreng 1 Rdl., 6) 3 Piger 3 Rdl. 7) 2 Heste 2 Rdl., 8) 1 Cariol 10 Rdl., 9) Formueskat 22 Rdl., alt ialt 58 Rdl.

Hans Liv hengled som sagt uden store Begivenheder, men Livet dengang i Lollands mindste Købstad var heller ikke beregnet paa Eventyr.

B 5. Marcus Mackeprang.

Han blev født i Rødby d. 27. Oktober 1726 og gik her i Skole undervist af Læreren Frederik Jensen ¹⁾). Da han havde Lyst til Studierne, særlig til Medicin og Naturvidenskab, kom han efter sin Konfirmation i Apotekerlære i Odense hos den bekendte Johan Kristoffer v. Westen, hvor han var i 5½ Aar antagelig fra 1741 til 1747.

Hvorfor Marcus Mackeprang netop kom i Apotekerlære i Odense Løveapotek hos v. Westen kan ikke opspores.

Familien v. Westen havde oprindelig Hjemsted paa Lolland, hvor Apotekerens Bedstefader havde været Raadmand og Borgmester i Nysted omkring 1670, og det er maaske Aarsagen til, at Marcus Mackeprang kom til Odense og ikke til et mere nærliggende Apotek i Maribo eller Nykøbing.

Odense Løveapotek var i 1728 overtaget af v. Westen (født 1701) efter dennes Fader og blev i Tiden mellem 1733 og 1749 flyttet hen paa sin nuværende Plads. Da vi ikke nøjagtig kender Apotekets Flytteaar, ved vi ikke om Marcus M. var beskæftiget i det gamle eller nye Apotek eller maaske var med til Flytningen.

Heller ikke kender man noget til det daglige Liv paa Apoteket i den Periode, dog kan nævnes (fra 1743), at Personalet bestod af 1 Præceptor, 2 Svende, 2 Gaardskarle, 4 Piger og 2 Dreng; naar hertil kommer selve Apotekeren og hans Hustru Karen Krag Holmsted samt disses Børn, var det ikke saa lille en Husholdning. Af Sønnerne bør nævnes den førstefødte Johan Kristoffer, der, født i 1731, kun var 5 Aar yngre end Marcus Mackeprang, saaledes at de maaske et lille Stykke Tid har været Disciple sammen.

Men det har ikke alene været en stor Husstand, men ogsaa en anset Familie og et ret velhavende Hus²⁾, thi Apoteker v. Westen

¹⁾ En Præstesøn, f. 1708, tog teologisk Eksamen 1730 og var Capelan og Lærer i Rødby fra 1732 til sin Død 1747. Han var gift med Maren Jørgensdatter Willer, en Købmandsdatter fra Rødby.

²⁾ Von Westen blev 1751 udnævnt til Agent med Rang som virkelig Kanceliraad og købte efter at have overdraget Sønnen Peter Apoteket, to Godser paa Lolland: Hvededal og Nørreladegaard, sidstnævntes Hovedbygning omdøbtes til Westensborg.

forstod at samle sig Rigdom. Datidens Apotekere var jo ogsaa ret alsidige, og en Rolle spillede vistnok ogsaa den i Forbindelse med Apoteket værende Vinstue. Maaske — skriver Dam i sin Beretning om Odense Løveapotek — har Vinstuen ogsaa fra først af tiltrukket Digteren Ambrosius Stub, der fra 1737 til 1747 boede i Odense og var kendt med v. Westen. Vi har saaledes fra den Tid en af Stub forfattet „Gravskrift over en Ælling med toe Hoveder, fød 1746 i Junie og forvaret paa Apotheqvuet udi Odense“.

Apoteket havde et rigeligt Varelager, en betydelig Vinkælder og en stor Have, hvor der i 1740 skal have været et Orangeri foruden det ret selvfølgelige, at der i den dyrkedes Kaal, Urter, Blomster og „andre Hauge Gevexter“. Man bør heller ikke glemme, det paa ethvert Apotek i Datiden eksisterende Raritetskammer samt et Bibliotek.

Fra en 30 Aar senere har vi en Beskrivelse af Provisorens og Apotekerdrengens Kammer paa Odense Løveapotek, og denne Beskrivelse passer sandsynligvis ogsaa paa Marcus Mackeprangs Læretid. „Provisoren havde sit Kammer paa første Sal, dets Udstyr var et Spejl med beskadiget Ramme, fire gamle udsyede Stole, en liden Geridon med Marmorplade, samt en blaat anstrøgen Himmelseng med indtrykket Lærredsomhæng. Apotekerdrengen, som havde sit Kammer tæt ved Provisorens, raadede over et lidet Skrivebord, to gamle Lænestole, et gammelt Skilderi, to Skabe og en Himmelseng“.

Efter at være bleven Medhjælper gav han sig til at studere og „deponerede“ 1749 i København. I Københavns Universitets Matrikel fra dette Aar læser vi:

Die 7 Jun. Marcus Hansen Mackeprang, Lalandus, civitatem academicam petiit et obtinuit, scientiis medicis, imprimis pharmaciæ, dudum addictus ac inter bene meritos mihi omnino nutus, qvare privatum me sibi voluit præceptorem.

Efter i 4 Aar at have studeret Medicin disputerede han den 26. Sep. 1753 for Doktorgraden, samme Dag som Bartholin Junge. Herom læser vi i Datidens Presse: Kiøbenhavnske Nye Tidender om lærde og curieuse Sager:

I Gaar lod Rector Universitatis, Hr. Justitsraad Joh. Christian Kall, ved et lærd Programma invitere til den Akademiske Solennitet, som i Dag blev fuldbyrdet, da tvende Candidater bleve beklædte med den høyste Ære-Grad udi Medicinen. Hr. Marcus Mackeprang disputerede pro Gradem, de Visco, ejusque usu in diversis morbis.

Hans Doktordisputats drejede sig saaledes om Misteltenen og dens Brug i Medicinen, et ligesaa godt medicinsk som farmaceutisk Emne. Som Skik og Brug krævede det, indleverede han samtidig sin Selvbiografi:

ALTER MARCUS MACKEPRANG, in lucem editus in oppido Lolandiae Rødbye MDCCXXVI die XXVII Octobris, patre Joanne Georgio Mackeprang, Mercatore, Matre Joanna Marci Willers; et fidei mysteriis imbutus, ut primum ex pueris excesserat, litteris, quibus aetas puerilis ad humanitatem formari solet, erudiri coepit a Verbi Divini Ministro, Viro admodum reverendo, Friderico Jessen. Hinc, cum naturali quodam studio ad Artem Medicamentariam propendere videratur, principe quidem loco in disciplinam se traditum laetabatur Viri hupus Artis scientissimi, Jo. Christoph. von Westen, illiusque in officina Ottoniensi integro quinquennio et praeeptis et confillis ad omne officii mundus idoneis instructus, locata in proximos sex menses opera sua, quae adhuc posuerat rudimenta usu porro exercitiora firmavit. Quo vero minus, quod ita coeperat, opus urgere tunc pergerit, in causa maxime erat novus animi impetus, qui longius proficiendi cupidiorum intra arctos adeo cancellos contineri adeo non patiebatur, ut potius ampliorem multo nunc circumspiceret campum, in quo, quid ingenium porro valeret. quidque numeri ferre vel possent. vel recufarent, experiretur. Hoc itaque consilio Musis, quas olim non fere nisi a limine salutatas, ut oculos, aut, si quid oculis carius est, delegerat, redditus, id cumprimis operae dedit, ut in addiscendis linguis, et quae ad humanitatem spectant, litteris quam diligentissime versaretur. Nec destituisse conatus, quem exoptaverat, successum, re demum ipsa didicit, cum anno MDCCXLIX. Rector t. t. Magnificus, Vir Perillustris, Balthasar Joannes de Buchwald, S. R. M. Consiliarius Justitiae, Artis Salutaris. Professor Publicus Ordinarius, Collegii et Facultatis Medicae Decanus, Consistorii Adessor, et Societatis Bonis Artibus Promovendis Deditae Sodalis, Civitate Academica ipsum donaret. Ita demum ad Studium, cui toti totum se dare in animum sibi porro induxerat, Medicum conversus, nihil temere praetermisit, quod ad illud rite atque ordine cum instituendum, tum urgendum indies, perficiendumque, pertinere videretur. Nominatim e re sua quam maxime fore prospexit, ut principe loco in principis Medicorum, quem laudavimus, clientetam se traderet, Scholisque Buchwaldianis, quatuor ad Pathologiam vel Anatomiam, vel Chirurgiam Medicam, vel Botanicam curatius undique et expeditius cognascendas spectarent, quam diligentissime interesset. Non segniorem porro operam dedit Lectionibus, quibus alterum Almae nostrae, et Arts Salutaris decus, Christianus Lodberg Friis Medicinae Professor Ordinarius, Consistorii Adessor, et Societatis Bon. Arteb. Promov. Deditae Sodalis, Materiam Medicam collustravit. Addidit porro Duumviris, quos diximus, quosque jure quodam suo inprimis coluit, tertio loco Experientissimum atque Clarissimum Medicinae Doctorem, Georg Hevermannum, Physiologiam, Chirurgiam at Anatomiam docentem. Demum postquam, duce primario Metropoles hujus Medico, D. Petro Rudolpho Wandelero, Viro immortaliter de se merito et indis de tot Civium salute merente, ad Praxin itidem Medicam triennio fere, et quod excurrit, ita se applicaverat, ut vicariam subinde operam ipse nec

infeliciter expromere potuerit, et Examinibus, pro eo ac decet, defunctus esset, ab Illustri Facultate Medica dignus nuper judicatus est, qui praevia Dissertatione Inaugurali, quae continet Analysin Visci. ejusque usum in diversis morbis, ad consequendas Summas in Arte Salutari Honoris viam sibi communeret.

Hafniae d. XXVI. Sept. MDCCLIII.

Allerede nogle Maaneder før sin Disputats nemlig d. 12. Juli 1753 købte han ved Tvangsauktion Stege Apotek for 2700 Rdl.

Den tidligere Indehaver A. C. Egholm var i 1752 blevet sat i Gældsfængsel, og hans Kreditorer gjorde Arrest i hans Gods og Ejendom i Nov. 1752. Ved Bytingsdom af 17. April 1753 blev Egholm dømt til at betale, og 1. Juli skete Indførsel i Gaarden. Mackeprang tiltraadte dog ikke straks. Egholm gjorde alt for at forhindre det. Han ansøgte fra København Kongen om, at det maatte nægtes Mackeprang, der efter Sigende aldrig skal have lært Apotekerprofessionen, men alene studeret Medicin, at faa Privilegium, førend han var bleven enig med Egholm om Afstaaelsen, han beklagede sig samtidig over, at Salgssummen 2700 Rdl. var altfor lav, der var ofte budt ham over 4800 Rdl. for Apoteket endog „i ringere Tilstand“, han bad senere om at maatte sælge Apoteket til den Højstbydende, men fik Afslag og Henviisning til Lands Lov og Ret.

Hertil kom, at Egholm appellerede Bytingsdommen, men denne blev stadfæstet 10. Okt. s. A. (1753) af Overretten ved Sjællands Landsting, og 15. Dec. 1753 skete ny Indførsel. Under Egholms Fraværelse havde en Apotekersvend Mehlgarten bestyret Apoteket til 1. Aug. 1753, da han afløstes af en „Monsieur Hess“. Først et Aar efter d. 26. Juli 1754 fik Mackeprang Bevilling til at drive Apoteket mod at nedlægge sin Praksis.

Gennem Synsforretningen har man en udtømmende Beskrivelse af Mackeprangs Køb.

Ejendommen var paa 12 Fag, 2 Etagér høj, med Kælder under de 6 Fag, i Stueetagen var Apoteket paa 3 Fag, en stor Stue paa 4 Fag og et Kammer paa 3 Fag, i øverste Etage var en stor Sal paa 6 Fag og 2 Kamre, hvoraf det ene var indrettet til Materialkammer med Skuffer og Reoler, endvidere 3 Kamre til „Logementer“. Sidelængen var paa 12 Fag, een Etage høj, og deri var Køkken og 7 Kamre. Baghuset var ogsaa paa 12 Fag og deri var indrettet Stald, Lo og Lade samt en Havestue. Paa Materialkamret fandtes 655 Skuffer foruden Reoler og „anden Indretning“, i Apoteket var 430 Træbøsser,

170 store „Boteller“, 6 firkantede klare do., 137 firkantede, klare Pulverglas, 45 smaa runde Olieglas, 74 brune Stenkrukker af forskellig Størrelse, 4 blaa og hvide Sirupskander af hollandsk Stentøj og iøvrigt 10 Jernspatler, 1 Jern-Pilleformer, Kedler, Mortere og Vægte, alt Inventar plus Privilegium vurderedes til 2000 Rdl. Medikamenterne blev ikke vurderede, men Svenden, Monsieur Hess erklærede sig villig til det, men det skulde i saa Fald først vejes og maales, iøvrigt erklærede han, „at der fattedes adskillige poster udi Apothequed, saa det ikke var fuldkommen complet, men med Tiden kunde completeres“.

Nu havde Marcus Mackeprang altsaa endelig i en Alder af 28 Aar Foden under eget Bord og kunde tænke paa at gifte sig. Den udvalgte blev hentet fra hans Fødeø Lolland, hvor han d. 23. Sept. 1755 i Maribo blev „copuleret“ med elskelig Jomfru Margrete Reimer Sølling. Brylluppet fandt Sted i Svigerfaderens, Knud Pedersen Søllings Gaard efter høj kongelig Tilladelse uden foregaaende Giftemaal eller Trolovelse.

Marcus Mackeprang kommer ved sit Ægteskab ind i den velhavende Maribofamilie Sølling. Konens Bedsteforældre var Købmand og Avlsbruger Peder Knudsen Sølling (begravet i Maribo Kirke d. 26. Marts 1734) og Margrete Reimer (begravet d. 25. April 1735, 82 Aar gammel)¹⁾, og hendes Forældre Knud Pedersen Sølling og Mette Kristine Wichmand.

Knud Sølling var Købmand og Fattigforstander i Maribo; om hans økonomiske Forhold beretter Byfogeden i Maribo i en Indberetning fra 1735: Knud Sølling har ikke nogen egentlig Handel men alene nogle Vænger og Jorde i Marken, Tilstanden er god, han sidder udi Fælling med sin Moder²⁾, saa derudi ikke kan meldes noget vist, menes dog at have Midler og lever deraf.

Et Bevis paa hans gode økonomiske Situation er bl. a. et Laan paa 16000 Dl., som han sammen med Hans Thomsen i Rødby havde lånt Schack Brockdorff mod Pant i Grimsted og Asserstrup Godser; det kom senere i 1740 til en Række Retssager herom.

¹⁾ Hun gik i Almindelighed under Betegnelsen „den gamle Margrete Reimer“, hendes Forældre var Johan Reimer, der siges i Slutningen af Chr. d. IV's Regering paa Grund af Krigsuroligheder at være kommen fra Ditsmarsken. Han var gift med Vibeke (begravet 2. Nov. 1688 i Maribo). Herfra stammer en talrig Efterslægt.

²⁾ Beretningen er dateret 8. Juni 1735, og Moderen var begravet 25. April s. A.

Han blev gift d. 12. Juni 1734 med Mette Kristine Wichmand, (f. Maj 1716, Datter af Købmand, senere Ejer af Engestofte, Bertel Wichmand og Bodil Katrine From). Knud og Mette havde en halv Snes Børn, hvoriblandt dog kun een Søn, alle fødte i Aarene 1735-49. Knud blev begravet i Maribo d. 17. Dec. 1760, Mette d. 5. Jan. 1778. Ved hendes Død var der en Nettoformue af ca. 1600 Dl.

Da Marcus Mackeprang i 1755 blev gift med Datteren Margrete Reimer Sølling, var hun kun 18 Aar, døbt 25. Okt. 1737. Han blev ved sit Ægteskab Svoger til Sognekapellanen i Nakskov, Nicolaj Copmann, der 1753 var blevet gift med Bartoline Katrine Sølling (efter Copmanns Død ægtede hun Apoteker Werner i Svendborg), og efterhaanden, som de øvrige Søstre blev gift, Svoger til 1) Amtsforvalter paa Møen, Mathias Smith, gift 1759 med Anna Elisabeth Sølling, 2) Købmand Didrik Didriksen i Nakskov gift 1766 med Bodil Katrine Sølling, og 3) Apoteker Johan Kristoffer Hoffmann i Maribo, gift 1766 med Vibeke Kristine Sølling. Endelig kommer Konens Broder Peder Knudsen Sølling, der først var Forpagter paa Kringelborg, senere paa Nordfeldt paa Møen ¹⁾).

Det at være Apoteker i Stege var den Gang ikke saa lukrativt som senere. Det var mere, fordi Borgerne gerne vilde have et Apotek — da Møn er et „omfløt Land“, — end fordi det kunde ernære sin Mand, at der var oprettet et saadant. Dette viser sig ogsaa derigennem, at ovennævnte Egholm i sin Tid for at leve samtidig havde Apoteket i Vordingborg, ja efter Stege Apotekets Brand i 1740 fik han endog aarlig af Møens Land og Stege By 40 Rd. mod at holde en Provisor ved Apoteket i Stege. Det kan tilføjes, at Stege den Gang var en grumme lille By med kun 650 Indbyggere.

Marcus Mackeprang søgte nu at faa noget ud af sit Apotek. Han havde Ret til ogsaa at handle med Vin og Speceri, men da der var mange andre, der handlede hermed i Stege, ansøgte han i 1756 om Eneret paa Handel med Mjød samt gammel og ung fransk Vin mod til Gengæld at forpligtige sig til at logere fremmede Rejsende, som kommer til Byen. Andragendet blev dog d. 11. Nov. 1756 afslaaet af Kancelliet. Som ovenfor bemærket havde han ikke Tilladelse til at praktisere, men det lykkedes ham d. 8. Nov. 1760 at faa Udnæv-

¹⁾ Han blev døbt 23. Juli 1744, døde d. 11. April 1791. Han var gift to Gange, men efterlod sig kun 3 Døtre, saa Mariboslægten Sølling er uddød paa Mandssiden. Arven efter ham var ikke mindre end 17836 Dl.

nelse til Landfysikus for Møen, der hidtil ikke havde haft Læge. Der gaves ikke endnu nogen almindelig Instruks for Distriktslægerne, men ved hver enkelt Ansættelse blev hans Pligter og Lønningsvilkår fastsatte. Distriktskirurgerne skulde besørges al Fattigpraksis gratis og udføre de offentlige Forretninger, hvorfor de erholdt en Løn af 150-200 Dl. samt Diæter for Embedsrejser og en vis Betaling for nogle af de offentlige Forretninger.

Den dobbelte Stilling som Apoteker og Læge havde han i godt en halv Snes Aar, men opgav Apotekervirksomheden i Begyndelsen af 70erne og gav Marcus Werlin Skøde paa Apotek, Ejendom m. v. d. 6. Juli 1773. Han boede nu en Tid i Vollerup Præstegaard, indtil han købte Frenderupgaard paa Møen (Kontrakt om Frenderupgaard af 25. Okt. 1777). Købet var ret omfattende, idet det faktisk omfattede hele Frenderup By med Gaarde og Huse, men disse blev igen solgte, og han beholdt kun selve Frenderupgaard.

Han praktiserede ikke alene over hele Møen, men ogsaa i Sydsjælland og paa Falster. I sin Vogn havde han bag Agerstolen et Magasin, hvori han havde Medicin, Vægte, Lodder og andre Apotekerrekvisitter. Han tog ind i Byerne, standsede en Dag eller to, gav Konsultation og dispenserede Medicin i rigelig Mængde, for det varede mindst et Par Maaneder, inden han kom igen.

Han var dog ikke helt alene om at besørges hele Lægearbejdet, i „Danmarks Spejl“ for 1767 hedder det under Stege: „Hr. Mackeprang, Doktor, som betjener Byen og Landet og tillige besørges Apoteket“, men i „Spejlet“s næste Aargang for 1768 tilføjes „Johan Henrik Finck, Chirurgus paa hele Møens Land“.

I Egenskab af Landkommissair forestod Marcus Mackeprang i 1783 Taxeringen og Udskiftningen af samtlige Gaarde i Landsbyerne Svendsmark, Tostrup, Keldbylille, Pollerup og Raabylille paa Møen.

Marcus og Margrete fik i Aarenes Løb 13 Børn, hvoraf de 12 levede ved Margretes Død d. 15. Marts 1781 paa Frenderupgaard. Hun overlevede kun sin Moder i 3 Aar og arvede efter hende 227 Dl.

Marcus var kun Enkemand i kort Tid; inden Aaret var gaaet, var han igen gift, denne Gang med Bolette Catrine Hage. I den Anledning fik han Bevilling til Samfrændeskifte mellem sig og Børnene. Hans Formue blev opgjort til 2745 Dl., nemlig Indbo og Løsøre paa Frenderupgaard til 845 Dl., en Obligation paa Anthon de la Calmette oprindelig paa 2000 Dl. nu 1800 Dl. samt en Obligation paa Ras-

mus Davidsen i Rødby stor 100 Dl. Efter Fradrag af Skifteomkostningerne fik Enkemanden 1315 Dl., hver af Sønnerne 165 Dl. og hver af Døtrene 82 Dl. Sønnernes og Døtrene's Andel (deres Mødrenearv) blev dog foreløbig hos Faderen, kun den ældste gifte Datter Mette Johanne fik sin Andel udbetalt.

Marcus Mackeprangs anden Hustru tilhørte den bekendte Hageske Slægt. Hun var Datter af Købmand Johannes Jensen Hage (født 1714, død d. 19 Nov. 1791), der d. 2. Oktober 1747 var bleven gift med Bolette Margrete Friedenreich (født 29. Okt. 1729, død 6. April 1805). Hendes Bedsteforældre paa Fædrene Side var igen Købmand Jens Jensen Hage (f. 1689, d. 1736) og Martha Jensdatter Tesch (f. 1695, d. 1746)¹⁾; hendes Bedsteforældre paa Mødrene Side var Provst i Stege Johannes Christoffersen Friedenreich (f. 1699, d. 1759) og Maren Goiske (f. 1700, d. 1780).²⁾

I Bolette Margrete Hages efterladte Optegnelser hedder det: „Den 21. Sep. 1781 holdt min tredje Datter Bolette Catrine Bryllup med velbyrdige Doktor Marcus Mackeprang, — hun var næsten 22 Aar og han 55 Aar. Han havde 12 Børn, hvoraf de 8 uopdragne, men en dygtig Mand, veloptugtede Børn, god Tilstand, en dejlig Bopæl her paa Landet (Frenderupgaard paa Møen) gør, at hun er glad ved sit Held og fornøjet i Gud, hvad fattes os da“.

Der var altsaa en betydelig Aldersforskel mellem de to Ægtefæller — 27 Aar, og Ægteskabet varede kun 10 Aar, idet Marcus Mackeprang døde d. 15. Aug. 1791 om Eftermiddagen paa Frenderupgaard. Skiftet, der blev holdt Dagen efter, udviste Aktiver til godt 2500 Dl., men Passiver til omtrent samme Beløb, saa der kun blev et Nettobeløb af 82 Dl. tilbage, hvoraf Enken fik 41 Dl. Under Passiverne maa dog henregnes de 1325 Dl. fra det tidligere Skifte, hvoraf kun 232 Dl. var blevet betalt til Børnene. Skiftet omfatter en Vurdering af Kvægbesætningen paa Frenderupgaard, og vi ser, at denne anfører 8 Heste, 8 Køer, 5 Ungkvæg, 3 Kalve og 19 Faar med 14 Lam, alt

¹⁾ Jens Jensen Hages Fader var Jens Knudsen (f. 1648, d. 1708), fornemme Skipper og Handelsmand i Stege, gift 1686 med Anna Jensdatter Hage, efter hvem han tog Efternavn.

²⁾ Slægten Friedenreich stammer fra Holsten. Apoteker i Aalborg Joh. Fr. F. (f. 1648, d. 1690) var gift med Magdalene Colow (f. 1647, d. 1701); deres Søn var Præsten Christopher F. (f. 1669, d. 1726) gift med Catrine Gertrud Langelo (f. 1659, d. 1701). Deres Søn igen ovennævnte Joh. F.

vurderet til 265 Dl. Der var stadig 1600 Dl. tilgode hos Calmette efter Obligation af 7. Okt. 1779 (opført blandt Aktiverne). Hvad angaar Kontrakten paa Frenderupgaard af 25. Okt. 1777 blev den overleveret „Enkefruen“ som hendes rette vedkommende.

Enken vedblev at bo paa Frenderupgaard og døde først d. 29. Okt. 1846, altsaa over 50 Aar efter Manden.

Om Marcus M. fortælles, at han var inviteret over til Pedersgaard, hvor der skulde være en større Jagt, hvad han først fik at vide ved sin Ankomst, — han var ikke Jæger, men lovede dog at deltage, naar han maatte beholde det, han skød. Under Jagten skød han paa et stort Bøgetræ og fik ogsaa udleveret Træet.

I „Danske malede Portrætter“ nævnes et Billede af Bolette Cathrine Hage (gengivet bl. a. i Fru Camilla Augusta Møllers Slægtebog).

Silhouetten paa Omslaget forestiller Marcus og Bolette Cathrine med Sønnen Antonius Johannes.

O. D. B. V.
DISPUTATIO INAUGURALIS
MEDICA,
CONTINENS
**ANALYSIN VISCI
EJUSQVE USUM IN
DIVERSIS MORBIS;**
QUAM
DIVINI NUMINIS GRATIA
SUB PRÆSIDIO
PERILLUSTRIS ET EXPERIENTISSIMI
**BALTH. JOANNIS
DE BUCHWALD,**
S. R. M. CONSILIARII JUSTIT.Æ., M. D. ET PRO-
FESSORIS PUBL. ORD. IN ALMA ACADEMIA HAF-
NIENS. ASSESSORIS CONSISTORII. COLL. ET
FACULTATIS MED. DECANI. ET SOCIÆ
TATIS BONIS ARTIBUS
PROMOVENDIS DEDITÆ SODALIS,
PRO SUMMIS
IN MEDICINA HONORIBUS
MORE MAJORUM RITE CAPESENDIS
AD DIEM 26to SEPT. ANNI 1753
PUBLICO ERUDITORUM EXAMINI
SUBJICIT
MARCUS MACKEP RANG,
DANO-LOLLANDUS.

H A F N I Æ.
TYPIS HÆREDUM BERLINGIANORUM EXCUDEBAT
LUDOLPH. HENR. LILLIE.